

Niemand twijfelt er nog aan dat het Waasland een echt klompenmakerscentrum is geweest. De VZW heeft hierover al voldoende gepubliceerd. Een bijzondere aandacht gaat naar de klompenmodellen die over heel de wereld terug te vinden zijn. De klompenwand in het KLINGSPoor levert het bewijs dat we, met onze globalisatie-cultuur, er in gelukt zijn om alle creativiteit te doven en slechts één model als prototype te weerhouden. Podologen stellen vast dat niet overal de voetzolen gelijk zijn, dat naargelang de toepassing in diverse beroepen een klomp moet aangepast worden aan de lokale noden. En ten slotte zijn vele creatieve modellen ontstaan ter gelegenheid van diverse klompenbeurzen, waarmee klompenmakers hun kunstambacht in de verf willen zetten. Dit kan niet alleen via het model, maar ook door de aard van de versieringen. Laten we even de klompenwand voorstellen.

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

00-00: bovenaan staat een uitvergrootte klomp van het “ideale” model dat door een jury in Sint-Oedenrode is aangenomen als representatief voor heel de wereld.

Zo’n keuze heeft natuurlijk zijn voor- en nadelen. Enerzijds is al van in de middeleeuwen gekend dat de gilden de titel van meester, gezel en leerling toekennen om de vaardigheid van de vakman in te schatten. Anderzijds brengt dit mee dat er één model wordt uitgekozen dat de veelheid aan modellen verdringt. Vooral het doel waarvoor die moet gebruikt worden (volgens het beroep aanpassen), de ondergrond, de prijs die het paar mag kosten en nog vele andere factoren spelen mee in de keuze van de klompenmodellen.

Aan de andere kant boven de wand zien we een paar klompen staan uit Enter (gemeente Wierden, Overijssel).

Bij dit model hoort een uitzonderlijk verhaal. In Enter kennen ze een model van klompen met hoge punten (zie Vallée de Bethmale[04-05] en de typische vissersklompen als in kast[01-08]). Maar er zijn al meerdere mensen gevallen en hebben zich bezeerd aan de hoge punten. Daarom maakt Enter een gemeentebeslissing dat de hoge punt moeten verwijderd worden. De lokale klompenmakers hebben dit opgelost op hun manier: ze maken een gelijkaardig model maar tonen duidelijk dat de punt moet verwijderd worden. Voor de mannen wordt het zo een rechthoekig afgesneden punt, voor de vrouwen is de punt een vierkantje geworden.

NEDERLANDSE KLOMPENMODELLEN.

01-01: een aantal van de modellen die typisch zijn voor de regio Meyerijstad/Best. Eén van de bekendste klompenmakerstreken in Nederland die in de tijd, hun versiering geregeld hebben aangepast om commerciële en praktische redenen. Op het gele paar klompen en eveneens het grote paar, worden sommige verffiguren met de vinger uitgesmeerd. Dit is werk dat meestal wordt aangebracht door de vrouwen.

01-02: in het zoeken naar aangepast schoeisel gaat de klompenmakerij van Scherjon in Noordbergum (Tietjerksteradeel in Friesland) over tot een andere manier van aanbrengen van de dwarsriempjes die bij kinderen geregeld problemen geven. In Friesland worden echt nog heel veel inspanningen gedaan om kinderen op klompen te laten lopen. Door een inkeping in de zijkant van de klompen kunnen de riempjes op een andere manier aangebracht worden, wat comfortabeler is voor de drager. Ook hier zijn meerdere vormen van versiering bestudeerd om het product aantrekkelijk te maken.

01-03: Een heel typisch klompendorp is Marken. Een winkelierster heeft de “mallen” van de laatste klompenmaker opgekocht en gaat daar nu mee naar de klompenmaker De versiering is normaal enkel wit of zwart geschilderd. Maar er zijn ook modellen gekend, zoals de bruidsklomp die hier in de vitrine staat. Omdat het vaak hard vriest in Marken (het ligt aan het water) wordt onder de klompen vaak ijzeren messen geplaatst om gemakkelijk en veilig op het ijs te kunnen stappen. Opvallend is dat (in tegenstelling tot Volendam er tegenoverliggend) hier de klompen niet zijn uitgerust voor de visvangst. Deze klompen zijn in gebruik in de landbouw en niet in de visserij.

Bij ons eerste bezoek dachten we heel gemakkelijk aan een paar klompen te geraken, want er staat een klompenmaker op de parking. Zijn klompen zijn allemaal voorzien van het embleem van Marken. Ik vraag om echte Markers aan te kopen en heb direct ruzie met hem. Hij kent het echte Markermodel blijkbaar niet eens. In het dorp gaan we iets drinken in een eetgelegenheid en daar staat aan de haard een paar echte Markers. De oude eigenares wordt erbij gehaald en wijst op mijn verzoek de Markers aan. Ik maak haar attent op het paar ernaast dat echte Markers zijn. Ze verschiet en zegt: 'als jij dat weet, zal ik er voor zorgen dat je ze hebt'. Ze stuurt me door naar een winkeltje, dat die dag helaas gesloten is.

Maanden later doen wij een tweede poging en gaan naar het winkeltje. Maar we vinden geen klompen in het winkeltje. De jonge verkoopster moet de eigenares optrommelen. Als ik het model goed kan beschrijven, gaat plots een gordijn open onder de toog, en daar staan de klompen op een rij te koop. We hebben direct een aantal paren aangekocht...

01-04: we gaan verder met de Markerklompen. We zien een tweede paar bruidsklompen uit Marken en een postkaart met afbeeldingen van de versieringen. Meteen hebben we een voorbeeld van ander schilderwerk. Beide klompen zijn van de stad Assendelft (Zaanstad, Noord-Holland) en zijn speciaal omdat, bij het schilderen soms meerdere kleuren in één perceelstrekk moeten aangebracht worden. De kleuren en de vormen van de bloemen zijn precies beschreven. Het kleine paar is geschilderd door meester-schilder J. Petra. Daarom staat er een postkaart bij van zijn schilderproject.

Wij zijn op bezoek geweest met onze meesteres in de schilderkunst Elly Rottier. Bedoeling was nog wat meer op te steken over deze schilderkunst. Maar vaststelling: de vraag of Elly daar geen les wil komen geven omdat er niemand meer is die de techniek nog onder de knie heeft(1980).

01-05: deze klompen zijn echt om te werken. Het paar klompen is een typisch voorbeeld van aanpassing aan de noden. Om de klompen niet altijd maar te moeten aantrekken is dit model speciaal voorzien van een gemakkelijk instappen. De andere klomp is een klomp waarvan het grondvlak zo groot mogelijk is uitgevoerd en er is geen uitsparing tussen de hiel en de zool om het draagvlak op de grond zo groot mogelijk te maken. Dit model van klompen is typisch voor een poldergebied en bijzonder voor de turfwinning van weleer. Met normale klompen is de kans te groot dat de klomp blijft steken in de vochtige ondergrond. Zo'n breed draagvlak wordt bijvoorbeeld ook toegepast in Azië om te werken op onderstroomde rijstvelden. Denk aan de "tennisraket" om door de sneeuw te stappen waar eveneens het draagvlak is vergroot.

01-06: klompen hebben altijd het voordeel gehad om te gaan "slieren" op het ijs. De vlakke ondergrond is ideaal om te glijden op een laagje ijs op de meersen, ondergelopen weiden, de grachten of zelfs (bij hevige vrieskou) om mee te doen aan stedentochten. Maar we kennen de klassieke ijsschaats die gebruikt wordt bij de Elfstedentocht in Friesland. Maar er zijn ook klompen gemaakt, waarin het mes van het ijsschaatsen in het hout van de klomp verwerkt is. Dit geeft aan de klomp een eigen uitstraling en gebruiksgemak. We kunnen hierbij verwijzen naar andere toepassingen op ijs die we hebben ontmoet in kast [01-03].

01-07: in deze vitrine keren we terug naar de Markerklompen van kast [01-03]. Hier zijn we terug met een enkele klomp, de andere is voorzien van een opzetstuk van een autoband. Om het geheel te dichtten wordt tussen het hout en het rubber een laag vet aangebracht om het water tegen te houden. Om de paar weken wordt de vetlaag vernieuwd.

01-08: Hier zien we de klompen van het dorp van tegenover Marken: Volendam (Edam-Volendam, Noord-Holland). Dit dorp is heel gekend voor de typische Nederlandse klederdracht met heel wijde broeken en natuurlijk zijn klompen. Het fotootje dat wereldwijd rondgaat om de "Nederlander" te projecteren met klompen aan. Er naast staat een totaal ander model van Nederlandse klompen, afkomstig van de stad Purmerend (Noord-Holland).

De klompen in deze cel van de klompenwand zijn allemaal zuiver handwerk van een Nederlandse klompenmaker die we mochten ontmoeten op de klompenbeurs in Sint-Oedenrode. Hij demonstreert het ambacht tijdens de beurs, maar het model van Purmerend is ons totaal ongekend. Je ziet dat je overal op ontdekkingstocht kan gaan.

02-01: In klompenland groeit een reeks klompen die vooral gemaakt worden om te pronken op de diverse beurzen en de klompenpresentaties van het land. Dit is wel een heel speciaal paar waarin de vrouw wordt benaderd met een

vrouwenschoen. Hoge hieltjes gecombineerd met een nestel in de klomp alsof het een vrouwenschoen betreft. Heel creatief en uitzonderlijk, vandaar ook opgenomen in deze verzameling.

02-03: We zijn weerom toe aan Nederlandse klompenschildering. De witte klomp is een typische bruidsklomp uit Nederland. Het andere speciale model (merkt de opstaande lijn op de wrijf) is voorzien van motieven in diverse kleuren en zijn typisch voor de gemeente Staphorst (Overijssel). Het lijkt wel Mondriaan. Het zijn alleen puntjes die worden aangebracht met naalden met al dan niet dikkere kop.

Deze klompen van Staphorst hebben een speciale geschiedenis. Staphorst is een gemeente waar veel mensen behoren tot de heel strenge" hersteld hervormde protestantse kerk". Deze strenge geloofsovertuiging is gelinkt aan de Lutheranen uit de Jura (Frankrijk en Zwitserland) die zich via Frankrijk (Elzas en Paltz), Duitsland naar Nederland, Ierland en Ohio verplaatsen waar ze vooral gekend zijn als "Amisch" (volgelingen van Jakob Ammann). Typisch zijn de felle kleuren die zij gebruiken om hun fietsen te versieren, hun kleding en alle versieringen.

02-04: een heel aparte stijl van schilderen is het schilderen van de schilderkunst uit Hindeloopen (Zuidwest-Friesland), het tweede kleinste stadje van de Elfstedentocht. Heel typisch voor deze schilderkunst is het gebruik van vogeltjes en de speciale kleuren op de achtergrond (lichtgeel/wit/groen). Misschien is dit wel de moeilijkste vorm van schilderkunst op klompen.

02-05: naast het schilderwerk is er ook veel mogelijk met inkervingen op de klompen. Het kan gaan om zeer eenvoudige kerving, maar het kan ook echt kunstenaarstalent zijn. Soms (zoals hier) worden Keltische of andere motieven gekerfd waarbij de drager beschermd wordt tegen tegenspoed. Dit paar heeft een beschermende taak voor de drager.

02-06: We gaan verder met de inkervingen. Het donkere model werd gemaakt door de klompenmaker Scherjon in Noordbergum (Friesland) en is weerom mooi (beschermend?) snijwerk. Bij het andere paar gaat het zeker om decoratieve toepassingen. We zullen er later in de collectie nog voorbeelden van ontmoeten.

02-07: een aantal eenvoudige versieringen op Nederlandse klompen. De Brabantse ruit (provincie Brabant) , de Hoornse ruit (de stad Hoorn, Noord-Holland) en de rechtse is een Tilburgse knoop (Noord-Brabant).

02-08: weerom voorbeelden van snijkunst. De motieven zijn weer sterk gelinkt aan Keltische en andere lokale figuren die op balken, kasten en klompen worden aangebracht. Maar het wordt zeer moeilijk om nog te zien welke klompen met de hand zijn gesneden, want tegenwoordig neemt de computer ook al zo'n detailwerk over. Het paar rechts (Schagen, Noord-Holland) is zo'n voorbeeld van computergestuurd aanbrengen van inkervingen.

EUROPESE KLOMPENMODELLEN.

03-01: Macedonië is één van de vele landen waar houten schoenen worden gedragen. Hierbij moeten we definiëren wat we beschouwen als houten schoeisel of klompen.

Algemeen wordt aanvaard dat alle schoeisel waarvan de zool is voorzien van een houten plankje (ook al wordt daar ter bescherming van het hout nog rubber, ijzer of een andere bescherming aangebracht). Hier is dat duidelijk het geval. Ook Macedonië kent het aanbrengen van figuren op de klompen, waarbij wij ons moeten afvragen of het zuivere versiering is of een beschermende oorsprong heeft.

03-02: een typisch model dat rond de zeventiger jaren van de vorige eeuw enorm succes kent is de Zweedse (sommigen spreken van een Deense) klomp die wordt ingevoerd om zijn therapeutische toepassingen. Op hout lopen is in ieder geval zeer gezond. Enerzijds absorbeert het hout mogelijk vocht en tevens vervult het hout de functie van een steunzool. Dit model kent een zeer grote toepassing in de klinieken, waarbij de verpleegkundigen dit model dragen om enerzijds een stevige bescherming bovenaan te realiseren (bij het stoten tegen kastjes, bedden, enz.), maar anderzijds ook geschikt is om een hele dag comfortabel mee rond te kunnen lopen. Uiteraard is het nodig hierbij meerdere kleurtjes op de markt te brengen.

03-03: en we verplaatsen ons nu naar Spanje. Het paar aan de wand is vervaardigd door Seivane Rivas Benedict, het type wordt zueco of almadrena genoemd en wordt gedragen in de regio Fonmina a Pastorisa (Lugo) in Galicië. Het paar met rode versiering komt van San Sebastián de Garabandal (Cantabrië, Spanje).

Al bij de definitie van "houten schoeisel" [03-01] spreken we over diverse manieren om de klompen sterker te maken door het aanbrengen van ijzer of rubber onderaan. In Cantabrië gebruiken ze een heel andere techniek. Omdat de ondergrond heuvelachtig is met heel veel kiezelgrond, zetten de klompenmakers houten doppen onder de klompen. Die doppen slijten af en wanneer ze afgesleten zijn, kan men gewoon terug nieuwe doppen gaan halen, ze met een nagel er aan vast klinken en moet de drager niet telkens nieuwe (toch wel dure) klompen gaan kopen. In wand [03-07] ontmoeten we zelfs een model waarbij de dop gewoon wordt ingevezet.

03-04: deze klompen zijn de enige die we terugvonden in Zwitserland. Het model wordt gebruikt bij het hooien op de glooiingen van de Zwitserse bergen in het kanton Uri.

Het is een heel eigen model dat met riemen wordt dichtgebonden. Dit model is zeer oud, want de legendarische vrijheidsheld Willem Tell (14de eeuw) wordt al met dit schoeisel afgebeeld. Het is overigens een hele belevenis om de klompenmaker op te zoeken, hoog boven het Vierwoudstedenmeer waar de postbussen de plak zwaaien en we meermaals geblokkeerd staan op de steile hellingen.

03-05: de Spanjaarden zijn meesters in het snijden van schoenmotieven op klompen. Vooral de streek van Galicië (zie eveneens [03-03]) is daar om gekend. Je ziet een vrouwenpaar en een mannenpaar met nestels. Ze hebben ook een "bottien"-vorm met een houten zool.

03-06: hier zitten we weer in de vissersstreken van enerzijds Bretagne en in de Landes in Frankrijk. Vissers houden van houten zolen voor in het zoute water. Pas na WOII komt rubber op de markt en later de kunststoffen botten (=laarzen) waardoor de klompdracht in de verlegenheid komt. We zien hier heel mooi snijwerk van een man en een vrouw in Bretagne. De klomp van de Landes heeft dan weer zijn typische punt, eigen aan de vissers. Een typische visser begeleidt ons aan de zee op een Franse postkaart.

Als je heel de collectie bekijkt vind je geregeld klompen voor vissers, meestal te herkennen aan een puntige neus. Die neus wordt dan in de mazen van het net gestoken om alleen de netten te kunnen opspannen voor reparatie, zo niet moest je met twee zijn om de netten gespannen te houden.

De houten zolen zijn steeds in trek in de vele beroepen die moeten uitgevoerd worden. Meestal voor de ondergrond, maar ook vaak bij allerlei beroepen, waar de vloer vaak vuil, nat of onbetrouwbaar oneffen is. Ook waar chemische producten op de grond terug te vinden zijn worden vaak klompen gedragen. De bovenkant van de klomp is dan een vorm van veiligheidsschoeisel voor ijzeren platen of gewichten die er op kunnen vallen. Hout heeft de eigenschap slechts enkele seconden later te barsten waardoor er voldoende tijd is om de voet uit de klomp te trekken.

Dat de duizenden vezels van het hout bescherming bieden tegen chemische stoffen hebben ze ook geweten bij de eerste maanlandingen waarbij men niet zeker was uit wat de ondergrond daar zou bestaan. In de kosmonautenlaars werd dus de onderkant van een klomp bevestigd om zeker te zijn dat chemische stoffen de voeten niet zouden beschadigen. Het duurt maanden vooraleer chemische stoffen door al die vezels zijn getrokken om de voet te bereiken.

03-07: dit paar is al even besproken (zie [03-03]). We zien duidelijk de vervangbare doppen die onderaan zijn aangebracht. Zo moet je niet zo snel een nieuw paar klompen gaan kopen.

03-08: we hebben nog wat klompen uit Bretagne. De witte klompen zijn van het vissersdorp Saint-Pol. Ondertussen weet je dat beide klompen een punt kennen en dus dienen voor een vissersstreek. Bretagne is daar, met zijn mooie visschotels, een mooi voorbeeld van. We hebben daarom nog een postkaart bijgeplaatst zodat er geen twijfel meer kan over bestaan dat we in Bretagne zijn (zie de typische klederdracht).

04-01: In Engeland spreken we niet van "wooden shoes" (die naam is voor het Nederlandse standaardmodel klomp) maar geven we de naam "clogs". Het meest gedragen model is de bottinne met lederen bovenkap. Dit model vinden we ook elders in Europa terug.

04-02: op diverse plaatsen worden klompen gemaakt om een fles wijn of andere drank te etaleren. Meestal zijn het mooie vormen die als sier in de woonst worden geplaatst. Maar vanuit wijnstandpunt is dit niet zo verstandig omdat de fles schuin ligt en de wijn de kurk niet meer raakt, wat nadelig is voor de kwaliteit van de wijn. We moeten ook eerlijk toegeven dat Fransen niet zo veel belang hechten aan de bewaring van de wijn. Fransen drinken hun wijn heel jong.

04-03: uiteraard zijn Italiaanse klompen een must. Maar in Italië worden vaak alleen de onderzolen vervaardigd en wordt er stof, leder of ander materiaal aan toegevoegd zodat het lopen comfortabel kan gemaakt worden. In de omgeving van Bolzano vonden we een klassiek klompenmodel met een eigen verhaal.

We bezochten de klompenmaker en hij was heel spontaan om al zijn werkmateriaal boven te halen om een demonstratie te geven. Toen we vroeger om een paar te kopen voor de collectie is het antwoord prompt "nee". Ondanks aandringen, geen succes. Enkele dagen later gaan we luisteren naar bergkoren in een grote tent. Tot onze verbazing zingt onze klompenmaker in één van de koren. We treffen hem tijdens de pauze en proberen in gebarentaal uit te leggen wie we zijn en hij antwoordt iets dat in de richting gaat van: als jullie respect hebben voor onze cultuur, zal ik aan jullie denken. De laatste dag van ons verblijf staat er aan de balie van ons hotelletje een doosje zonder verdere uitleg. Het is voor die "Belgen" zegt hij aan de balie. Wij hebben niet gezegd waar we verblijven, dus hoe hij ons gevonden heeft, is ons een raadsel... maar er zit ook geen rekening bij.

04-04: Portugal kent een echte klompencultuur. In de omgeving van Agueda (regio Aveiro) worden klompen nog veel gebruikt door de volksdansgroepen die je in elk dorp nog terugvindt. De modellen verschillen heel wat en we kunnen inderdaad maar enkele modellen tonen. We erkennen in de achtergrond ook de typische Portugese haan op het souvenirklompje.

04-05: we zijn aanbeland in de Pyreneeën, Frankrijk. Dit is wel het meest speciale model uit Europa. Het model is voorzien van zeer hoge punten, eigenlijk erg gevaarlijk om mee te vallen en zich te bezeeren. Er is maar één klompenmaker meer die dit soort klompen kan maken.

Het model zou geïnspireerd zijn door de Griekse wacht aan het parlement. Een inwoner uit de Vallée de Bethmale vertoefde daar jarenlang. Hij keert terug en ontwerpt dit model. Het speciale is dat de klomp, ondanks zijn hoge punten, uit één stuk hout is vervaardigd en uitsluitend van notelaar. Dit paar is erg kostbaar omdat enerzijds notenhout al zeldzaam is en er een groot stuk hout nodig is, waarvan veel hout verloren gaat bij het vervaardigen. De Vallée de Bethmale is bij ons niet erg gekend, maar het is een prachtige vallei die alleen bezocht wordt door Fransen in vakantie.

04-06: het is niet gemakkelijk om in Oostenrijk nog een klompenmaker te vinden. Die zijn daar uitgestorven. Toch vinden we er nog één en we kunnen het niet laten ook dit speciale model een plaats te geven in de klompenwand. Een paar bruut en een paar met schildering. Opvallend is de ijzeren band bovenaan, die bij ons vaak gebruikt wordt om de klomp geen kans te geven om te scheuren.

04-07: In alle delen van Frankrijk vind je mooie klompenmodellen. De Fransen zijn meesters in het klompen maken (meestal eik of beuk). Kijk naar de sierlijke vormen en de grote lederen kappen op de klompen. Heel vaak worden eerst de klompen geschilderd om pas achteraf de figuren uit te snijden. Ook in Vlaanderen wordt die techniek vaak toegepast. Als sfeermaker is een postkaart toegevoegd van een klompenkraam in open lucht.

04-08: Duitsland heeft ook klompen, vooral de regio's Münsterland en Beieren komen in aanmerking. We tonen een eenvoudig model uit Legden (Münsterland) en schilderwerk uit Beieren.

BELGISCHE KLOMPENMODELLEN.

05-01: We zijn nu in België aangekomen, waar zowel Henegouwen als het Waasland grote centra zijn in de klompenwereld. Deze uitvergrootte Snoekebekken zijn een juweeltje van vakmanschap. We tonen ook lokaal schilderwerk van Charel Rodrigus, een frietuitbater op De Klinge. Hij schildert de vier seizoenen. Albert Clarysse is

één van de leermeesters klompen maken in onze VZW. Toen hij 50 jaar getrouwd was, bezorgt onze VZW hem een aandenken dat we hier ook mee opnemen.

De Snoekebek is de specialiteit van Jules Smet in Beveren. Hij verlengt een heel stel messen om deze klompen binnenin uit te halen. Na de vervaardiging heeft hij die messen vernietigd zodat niemand nog in staat is zo'n paar klompen te maken. De Snoekebek is een speciaal model dat alleen al aan versiering het dubbele kostte. De beenhouwers in het Mechelse hadden het voorrecht dat die klompen alleen voor hen mochten gemaakt worden (blijkbaar een gedeponeerd merk avant la lettre).

06-01: Dit paar klompen is bijna zeker vervaardigd door Jules Smet in Beveren.

Het is tijdelijk uitgeleend aan klompenmaker Fé Steylaerts uit Nijlen. Achteraf keert het paar terug naar Beveren-Waas van waaruit het is opgenomen in onze collectie. Het is niet geweten wie de schildering in de bergen heeft aangebracht. Speciaal is wel dat de erfgenamen van Jules die extravagante paren klompen hebben geschonken aan onze VZW omdat wij zo'n goede band hebben met Jules en zijn dochter Yvonne.

Er zijn massa's souvenirs vervaardigd over de klompenmakerij. Wij tonen hier een klompenmakerbeeldje. We tonen een Limburgs "dogske", een zeer mooi uitgewerkt type van klompjes.

07-01: het aantal klompen dat we bezitten van Jules Smet is groot, we kunnen er maar een beperkt aantal tonen. Jules Smet is de laatste klompenmaker die over heel het Vlaamse land gaat demonstreren om de jeugd nog kennis te laten maken met dit boeiend beroep.

07-02: het is de gewoonte om klompen op te smukken voor het weekend. We laten drie modellen kijken die sterk van elkaar verschillen. Tegen de wand hangt het typische "roosje", dat ook in Wallonië wordt gedragen. De groene versiering is een imitatie van schoenen en het derde model is het gekende dambordprofiel dat vaak voorkomt op klompen.

07-03: de Gillis van Binche is een eigen verhaal. Ze verplaatsen zich met klompen aan, gooien appelsienen uit en hebben een volledig eigen klompenmodel. Blijkbaar heeft Binche geen eigen klompenmaker (nu wel) en zijn die bijna uitsluitend geleverd vanuit het Waasland.

07-04: een typisch model is de zwaluwstaart dat vooral in Wallonië wordt gedragen, maar ook in Vlaanderen voorkomt.

De klomp is voorzien van een speciale versterkte, verbreedde neus, waardoor dit model vooral gebruikt wordt in de steenbakkerijen. Het zwakste punt van de klomp is de neus. Door die te verbreden is de neus sterker en kan die gebruikt worden om gestapelde stenen precies op zijn plaats te zetten.

07-05: lokale modellen van klompen. De typische Klingse klomp, vervaardigd door Eduard Van der Kelen en de Wase schilderkunst.

Ward Van der Kelen, afkomstig uit een klompenmakersfamilie in Clinge(NI), is de laatst actieve klompenmaker in het dorp. Hij vervaardigt deze mooie klompen met ronde neus en met versieringen die iedereen doet denken aan schoenen.

07-06: motieven op klompen gegraveerd vormen een eigen kunstvorm. Hier werk van Wilssens uit Sint-Niklaas met de Wase raap en een bloemmotief.

07-07: de meest Vlaamse modellen: het zwarte Astridje en het roosje met zijn typische neus. Beide modellen worden met duizenden vervaardigd voor de binnenlandse en de buitenlandse markt.

07-08: de smokkelklomp wordt in heel de grensstreek met Nederland gebruikt om de douaniers te misleiden. Je loopt in de ene richting en je voetafdruk in het zand keert zich naar de andere kant. Zo zet je douaniers op het verkeerde pad.

08-01: In Wallonië wordt vaak een speciaal model van klompen gebruikt dat de wrijf van de voet beschermd tegen het ovensvuur in de metaal- en glasindustrie. En zo zijn er vele soorten van klompen die worden aangepast naargelang de ondergrond of het gebruik.

08-02: In deze vitrine gaan we de folkloristische toer op. We kennen allemaal de ouderwetse boogschieting op de liggende wip. Elke club zijn kampioen, koning en zelfs keizer. Maar weet je ook dat bij bepaalde gelegenheden schietingen worden ingericht waarbij klompjes op de "prang" (=liggende wip) worden geplaatst? Bij een X-jarig bestaan van de club, ter ere van een erelid van de club of helaas ook bij het overlijden van een verdienstelijk lid, worden tussen de gewone pluimen met houten blokjes, klompjes op de pinnen geplaatst die dan moeten afgeschoten worden. Dit geeft recht op een extra prijs. Achteraan zien we een zijvogel met een zwart klompje en wit/zwarte veren ter ere van een overleden schutter. Wanneer de klompjes te duur worden om zo maar kapot te laten schieten, komt de gewoonte om dat klompje af te leveren aan de verdienstelijke schutter, naast een geldprijs.

Vooraan staat zo'n klompje dat dient bij de schieting van het 150 jarig bestaan van Schrijverskermis in Sint-Gillis-Waas (2007).

08-03: de Lierse trip is een sierlijk model van klompje waarbij de breedte van de klomp aan de tenen abnormaal breed wordt uitgevoerd.

We waren er al 15 jaar naar op zoek, samen met de klomp van Diest. De laatste hebben we nooit nog kunnen vinden en de Lierse trip komt ons toevallig in de hand wanneer we de originele Baudin-machines terugkopen in Haasdonk. Als toemaatje vraagt de gewezen klompenmaker of wij nog interesse hebben in een stel klompen die op zolder zijn blijven liggen en die hij niet meer verkocht krijgt. Tot onze grootste verbazing is het een stel Lierse trippen. Onderwijzeres Lydia De Witte beschildert voor ons een Lierse trip op haar eigen manier.

08-04: nog een reeks Vlaamse klompjes. Rechtopstaand een paar gebrande klompen. De andere klompen tonen ons de verschillende modelletjes, maar vooral de verschillende houtsoorten die worden gebruikt om klompen te vervaardigen.

Het roken van klompen is een sterk gebruik vanaf de jaren 1920. Door oventjes te plaatsen (idem als de bakkersovens) kon men boven het brandgedeelte, klompen ophangen. De rook zorgt voor een verdichting van de poriën wat de klomp sterker maakt. Maar tegelijk krijgt zo een paar populieren het uitzicht van wilgenklompen die meer opbrengen op de markt. Wat ze er niet bij vertellen is dat die wilgen klompen waterbestendig zijn en die populieren veel minder.

De verschillende houtsoorten bewijzen dat klompen kunnen gemaakt worden van alle houtsoorten. Ja, ook van beuk of eik, acacia, eucalyptus of welke houtsoort ook. Alleen de harshoudende houtsoorten kunnen pas na zeer lang uitdrogen dienen als klompengrondstof omdat de harsen aan de messen blijven plakken en dus onbruikbaar zijn.

08-05: een deel kleine wetenswaardigheden uit de klompenmakerij. Een stempeltje om klompen te branden, drie kleine klompjes in polyester (tegenwoordig worden uitsluitend polyester mallen gebruikt voor klompen, anders moeten te vaak nieuwe houten mallen gemaakt worden). Een meter die gebruikt wordt om de omvang van een boom te meten. Een klomp voorzien van een ijzerdraad en een aantal medailles van klompenbeurzen.

De drukstempel zorgt voor inktfiguren of brandfiguren op het hout. De drie kleine klompjes zijn van afmeting zo lang als één normale klomp, om op de machines te draaien. Als de omzet aan klompen begint te dalen, is men zo creatief om meer souvenirklompjes te maken.

De meter wordt gebruikt op de hoogte van 1,5 meter. Zo kan je berekenen (als je de hoogte van de boom eerst hebt ingeschat) hoeveel klompen er uit de boom kunnen vervaardigd worden (meestal zo'n 100 paar per boom. De ijzerdraad wordt hier niet gebruikt als versiering, maar zorgt ervoor dat de klomp niet zo snel slijt. Dit wordt preventief gedaan bij kinderen, of nadat ze al gescheurd zijn om ze samen te houden en de nieuwe aankoop uit te stellen. De medailles zijn enkele voorbeelden. Op klompenbeurzen willen klompenmakers het beste van zichzelf laten zien in een onderlinge wedstrijd. Zo'n beurzen komen geregeld voor in België en Nederland. Gezien Frankrijk zelf een opleiding klompenmaker heeft gekend, moeten die beurzen ook daar plaats gevonden hebben. Dit gebruik sluit aan bij de "gilden" uit de middeleeuwen.

08-06: de herkomst van de klomp is nog steeds niet uitgerafeld. De kans is groot dat het hier in de regio ligt, gezien Gent (en Mechelen) in de Bourgondische middeleeuwen al wereldcentra zijn.

Maar er zijn 12de eeuwse klompen teruggevonden in Frankrijk, België en Nederland. Waarschijnlijk zijn het de Bourgondische vorsten (die zelf trippen/platijnen dragen) die het houten schoeisel gepromoot hebben. Bij de Brugse

poorters in 1431 vinden we al een “patinemaker” terug. We zien hier een professionele imitatie van een middeleeuws model, dat al een plooibaarheid in de zool kent. Ook bij Jan Van Eyck (Arnolfini), Breughel de Oude en Jeronimus Bosch komen al in begin 15de – 16de eeuw klompen voor. Vooral de adel en de geestelijkheid dragen halverwege de 15de eeuw houten schoeisel. Het gepeupel moest het stellen met de “hoelblokken” die nog steeds gelijken op ons hedendaags model. Daarbij blijft de twijfel of Bourgondië of Vlaanderen de oorsprong aanreiken voor deze modetrend.

08-07: een groot assortiment met souvenirklompen van alle aard. Een thermometer, een kleeborstel, een aandenken aan Broeder Isidoor (De Loor) in Vrasene of de kerk van De Klinge. Twee klompjes als herinnering van het einde van WOII uit dankbaarheid. Maar ook het jubileum van de toneelvereniging Weldoen door Vermaak van Clinge of gewoon een spreuk. Een aandenken van Prins Carnaval 1982, of een viering van een biljartclub. Zelfs een echte pijp behoort tot de mogelijkheden. En dit is maar een klein assortiment van wat de collectie nog bevat aan curiosa. Of hoe creatief mensen zijn bij feesten en herdenkingen.

08-08: onverwacht misschien, maar ook dieren zijn vaak betrokken bij klompen. Het paar toont zooltjes voor vaarzen die een heelkundige ingreep hebben ondergaan en die niet mogen steunen op hun poot. Op deze manier wordt de poot ontlast terwijl de grote paardenhoef dient om een paard te beschermen van het wegzakken in modderige grond bij het leveren van grote trekkracht. De kans om hierbij poten te breken wordt enorm beperkt (zie [01-05]).

NIET-EUROPESE KLOMPENMODELLEN.

09-01: de eenvoudige klomp met zwarte lederen riem komt uit de Filippijnen. Een gelijkaardig model komt overigens in veel landen voor rond de middellandse zee en wordt geregeld gebruikt in hammam's. Het andere paar toont een paar klompen uit Denemarken. Vaak worden die hammam-klompen vervaardigd van afvalmateriaal (oude paletten en autobanden).

Uiteraard behoort Denemarken tot Europa, maar dit paar paste niet meer in de Europese kasten. Dit paar heeft een extra versterking onderaan zoals we dat kunnen zien op de klompen uit Frankrijk, Groot Brittannië en Spanje (elders in de kasten).

09-02: we tonen een aantal erg mooi versierde klompen uit Turkije. Het paar volledig in zilverkleur komt voor in Jerba (Tunesië).

Het is opvallend hoe fijn de versieringen worden opgemaakt in de diverse landen. Vooral Turkije heeft heel veel zorg voor schoonheid met heel erg mooi inlegwerk. Hier is het metaal maar hetzelfde komt ook voor met inlegwerk van paarlemoer.

09-03: in deze vitrine verhuizen we naar Azië. Het ene paar is uit Beying (China), terwijl de mooie slippers met bloemmotieven afkomstig zijn van Thailand.

09-04: het gesneden bloemenmotief in de hiel is een paar uit Indonesië. Ook het gevlochten paar komt uit Indonesië. Het kleurige model is afkomstig van Bali (eveneens in Indonesië).

09-05: het zou ongepast zijn geen klompen te tonen uit Japan. Dit is een land dat erg gekend is voor zijn hoge klompen die door de geisha's worden gedragen onder de kimono. Maar ook bij gevechtssporten worden die klompen gedragen tot aan de mat.

09-06: in deze vitrine komen de zwart gelakte klompen natuurlijk uit Vietnam, het land dat erg gekend is voor het onnavolgbare zwarte lakwerk op kasten, klompen en alle keukenbenodigdheden, schalen, enz. Kijk maar naar het fijne inlegwerk van vogeltjes in deze klompen. Ook het tweede paar is erg typisch Vietnamees.

09-07: dit is waarschijnlijk één van de meest bijzondere paren uit de collectie. Een uniek paar dat eigenlijk Japan niet uit mag.

Ze worden uitsluitend gedragen door de Shinto-priesters. Het Shintoïsme is de oorspronkelijke religie van Japan. Ze aanbidden de natuurgeesten die een voorname plaats innemen in hun cultuur. Het behoort tot de natuurgodsdiensten (animisme) maar is verankerd in de maatschappij. Ze willen die cultuur in Japan houden,

vandaar dat je de klompen eigenlijk moet "buitensmokkelen", wat voor ons is gedaan door een Japanner, na twee verwoede pogingen om ze zelf te bestellen, wat telkens op een sisser afloopt. Het paar is gemaakt van een speciale, heel lichte houtsoort, afgewerkt met blinkende zwarte verf en voorzien van spierwitte inlegkussentjes.

09-08: van een heel andere orde zijn deze paren uit enerzijds India (Azië) en Zaïre (Congo, Afrika). Vooral het Congolese model is het resultaat van jarenlang zoekwerk. Je vindt dit zo maar niet.

Het is toeval dat ik voor het douanemuseum een tentoonstelling moet organiseren over drugs. Ik word ontvangen in Zaventem bij de grote specialisten, maar bij mijn eerste oogopslag zie ik dit paar staan op een vensterbank. Ik vraag om het paar te kopen en de collega vindt de prijs van een rondje koffie voldoende. Op de vraag wat dit eigenlijk is, vertel ik hem dat het een zeldzaam paar klompen uit Zaïre is. Hij buldert het uit. "Hoe zouden wij dat hier in godsnaam verzamelen" vraagt hij zich af. Maar omdat hij het tegendeel aan mij wil bewijzen gaat hij op zoek naar het dossier waar dit voorwerp uitkomt. Zijn ogen vallen open: een Zaïrese drugzaak... maar ik ben ondertussen eigenaar met de schamele kost van enkele koffies.

10-01: Deze eenvoudige sandaaltjes komen uit Polen. Ook de kleine klompjes zijn een typisch product uit Polen, met typische versieringsmotiefjes die ook in andere landen voorkomen.

10-02: deze kast bevat een reeks Russische klompen. Het kleine paartje gele, gevlochten slofjes met een lief gezichtje zijn souvenirs. De grote gevlochten klompen zijn een typisch Russisch product dat tegenwoordig nog te koop wordt aangeboden voor toeristen. De andere klompen zijn eveneens Russisch, maar zien er hetzelfde uit als de modellen die in Finland worden gedragen. Hier komen we aan de grens van wat nog de naam "klompen" draagt.

10-03: in deze vitrine staat een dansersklompje, antiek, uit Egypte. De enkele, eenvoudige vorm is eveneens uiterst zeldzaam en komt uit Iran. Het voorste model is weerom een klomp die eigenlijk in Europa thuis horen. Het zijn Griekse gebruiksklompen.

10-04: deze klompen zijn beiden van Litouwen en het popje dat er bij staat is eveneens van Litouwse oorsprong.

10-05: hier zitten we terug in Rusland. Het rechtstaande paar is echt antiek (gemaakt van berkenbast) terwijl het voorste de moderne uitvoering is voor de souvenirbranche.

Dit zeldzaam paar lijkt zo van het wereldberoemde schilderij geplukt van de "boottrekkers" van de schilder Repin. Eén van de meesterwerken van de Russische kunst.

10-06: het aantal Russische klompen is zo groot in aantal dat we er meerdere vitrines mee vullen. Deze beide paartjes worden aangevuld met de kleurrijke kledij uit de regio. Dit zijn paren uit de regio langs de Wolga, vooral het Kizhi-eiland speelt daar een centrale rol in.

10-07: en we keren nog even terug naar Turkije en de streek rond de Middellandse zee, waar zeer eenvoudige klompen een grote rol spelen in de Hammam-cultuur. Het gaat van zeer eenvoudige modellen tot heel mooie uitvoeringen met inlegwerk van paarlemoer.

10-08: het laatste paar is weerom iets heel speciaal. Het houtvlechtwerk is afkomstig van Slovenië, buurland van Kroatië. Een heel apart model maar zeker de moeite om te tonen.

En hier zijn we rond met de rondleiding over de klompenwand. Een summier overzicht waarin zeker niet alle kennis verrat zit, maar toch voldoende om aan bezoekers een degelijke uitleg te geven. Dat er duizenden modellen voorkomen in alle delen van de wereld bewijst dat het houten schoeisel heel veel gebruikt is. Vraag is: zijn we het eens dat het probleem blijft waar je de grens legt tussen houten schoeisel en klompen. Of is het dan toch hetzelfde?

Eric De Keyzer.

